

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 23.

V Ljubljani, 1. decembra 1880.

Tečaj XX.

Narava, vodnica učitelju.

Dobro seme ostane kaljivo leta in leta, zdrava misel razglašena se ne pozabi, stoletja minejo, ideja ne zgine, marveč o svojem času prodre in obče obvelja. Tako se godi z načelom: pouk naj se ravna po naravi, naj bo po naravi umerjen. Zgodovina pedagogike uči, in izreki miselcev iz pretečenih stoletij pričujejo, da so se tega načela držali vže v starodavnih časih, a še le pedagogika našega stoletja je to načelo pretehtala, ocenila in do dobrega pojasnila.

Pervi, ki je spoznal važnost tega načela, ter ga v podlago pripočal vsem šolskim preuredbam, je bil — Amos Komenski, sloveči metodik v sedemnajstem stoletji. To načelo je postavil v svoji knjigi „didacta magna“, velik nauk o poučevanju, in ravnala iz njega izpeljana, bodo veljala, dokler bode kaj prave pedagogike. V tadanjem nemirnem času ni mogel izpeljati svoje misli. A. Komenski je tudi priznal, da so to le splošne postavbe ali vodila za pouk in odgojo, vendar gre njemu zasluga, da je izvodil metodo v poučevanju iz predmeta (objekta) na pódmet (otroka). S tem pa je zavzel častno mesto med vsemi pedagogi, in zgodovina ne bode nikdar pozabila njegove didaktike in metodike. Stoletje potem je Rusô kazal v svojem „Emilu“ na to načelo, a pri tem je ravnal enostransko, zvijačno, da celo nekerščansko. „Vodilna misel tej knjigi je zahteva: otrok naj bode naravi primerno izrejen“. Rusô je bil prvi, ki je imel otrokovo izrejo od rojstva do polnoletnosti za nekako celoto, in vodilno načelo mu je bilo ravnanje po naravi. Za njim je skušal Basedov, nemški apostol Rusôva, te ideje izpeljati, „Emil“ mu je vdihnil misel, da hoče zboljšati vse šolstvo, a ne njemu, niti filantropom sploh

se to ni posrečilo, ker izobraženje, katero so nameravali, ni bilo vesoljno nekaj pa tudi niso bili kot učeniki dosta spretni, da bi bili mogli to izpeljati. Še le našemu stoletju se je posrečilo, odkazati pravo mesto načelom Komenskega in Rusôva, ter jih vpeljati pri pouku, ker pedagoški velikaši so kazali na sorodstvo in soglasje med postavami v naravi sploh in med človeško naravo. Pripomogla jim je novejša antropologija, ki je na drobno poučevala, kako se otrok naravno razvija. Tukaj gre posebno omeniti Pestalocija; njegovo delo: *Wie Gertrud ihre Kinder lehrt* (kako Jera poučuje svoje otroke), govori vedno le za to, da se ima človeška umetnost v poučevanju in izreji podvreči večnim postavam v človeški naravi. „Človek postaja le po umetnosti človek, naj gre pa še tako daleč kakor hoče, ta naša vodnica, katero smo si sami stvarili, vendar se vse djanje in nehanje mora deržati pota, po katerem hodi narava“. Narava iz katere izvira način izobraževanja našega rodu, je sama na sebi nerazrušljiva in vedna, in to bistvo v naravi mora biti umetnosti v nerazrušljivo in vedno trajno podlago. „Mehanizem čutne človeške narave je po svojem bistvu podložen enakim postavam, po katerih prirodna narava sploh razvija svoje moči“.

Tako je govoril mož, ki je z dušo in telesom skerbela za izrejo ljudstva, in ki je poučevanje v ljudski šoli prenovil. — Kdor tedaj hoče prav poučevati, mora postopati primerno naravi, in da to stori, mora poznati naravo, in mora tudi spretnost imeti, da se po tem spoznanju zna in ve ravnati. Zveden mora biti v antropologiji, da postane sposoben, ravnati se v posameznih slučajih in razmerah v življenju po načelu naravi primernem. Taka odgoja ne zahteva drugega, nego narava, ona pospešuje, podpira in hvali to, kar je primerno naravi, dalje svojo skerb tudi v to obrača, a ogiba se vsega, kar je zoper naravno odgojo. Noče gospodovati, marveč pomoči in postreči hoče naravi. Poglavitno gojilo pa je poučevanje. Primerno naravi je tedaj, ako se ozira na otrokovo zmožnost in na razvoj njegovih dušnih moči, ako tedaj ne tirja preveč od otroka, pa se vendar toliko ozira na njega moči, da se otrok naravno razvija. Tedaj odgojevati in poučevati se ne sme iz stališča, na katerem je učenik, marveč iz tistega, na katerem je učenc, in tukaj mora učitelj, naslanjaje se na zdravo metodiko in pedagogiko, nadaljevati in staviti. Poučevanje se mora tedaj poprijeti človeške narave in postavam o nje razvoju. To je verhovna in največa postava vsakemu poučevanju. Ako se mora pri kaki metodi dokazati, da postopa naravno, potem zasluži imenovana biti prava.

Iz načela naravnosti se dajo izpeljati naslednja pravila.

1. Poučevanje se mora ravnati po postavah naravnega razvoja. Otrokov duh se razvija v telesu in s telesom vred. Ta razvoj pa hodi svojo določeno pot. Dokler je telo še slabo in nežno, ne more prenašati,

vsako preobloženje mu škoduje; isto tako je z duhom. Dokler še ni dovolj uterjen, dajati se mu mora tvari, katero lahko razume; duh se hoče prosto razvijati. Kar to pospešuje, koristi, kar pa zavira, škoduje. Poučevanje mora gledati na to, da se pri razvoju dušnih moči godi vse o pravem času, na pravem mestu in kolikor moči, doveršeno in popolno. Poučevanje ne pripušča duševni moči, da bi begala in se raznašala, da bi jo potem z velikim trudom nazaj vodilo in zbiralo. A. Komenski pravi, človek se mora izobraževati v spomladi svojega življenja. Rana ura je za učenje najpripravnejši čas. Vse, kar se ima priučiti, naj se razdeli po starostnih stopinjah, da se za priučenje ne tirja drugega, nego to, kar se more pojmovati. Ako stvar bolj prevdarjamo, moremo ločiti v otročji starosti troje stopinj pri razvoju.

Perva stopnja je ta, da otrok začne čutiti, in to kar je s čuti spoznal, tudi razodene, da se njegovemu duhu vtisnejo stvari, ki ga obdajajo; pri stvareh razločuje obliko, barvo, okus i. t. d., navadno pravimo, to je doba, ko začenjajo čuti delovati. Učitelju je nalog, da otroku poda veliko predmetov, iz katerih si jemlje duševne hrane. Tako pride unanji svet v otrokovo dušo, in se tam duševno vdomači. Tačas pri otroku deluje največ spomin; uči se in verjame, dobiva in ohranjuje. Ta doba traja nekako prvi dve leti šolanja. Šola ima takrat gledati na telesni razvoj. Ogiblje se tedaj vsega, kar bi škodovalo telesnemu razvoju; skerbi za primerno telesno gibanje in za otročje igre. — V poznejši dobi zanimiva otroka pojmovanje. Ne verjame več na besedo temu, kar se mu pove, marveč hoče vedeti, zakaj da je to tako in ne drugače. „Zakaj“ mu je v prvi versti. Um preoblada. V teh letih noče le sprejemati, marveč sam delati in upodobljati; otroku nastopa čas samodelavnosti, samo-svojega dejanja in nehanja. Uči se sedaj z vso zavednostjo, v raznih predmetih se vadi toliko, da jih zmore. Učenik naj tedaj tako poučuje, da se otrok veseli samosvoje delavnosti, da nima samo čutnih predočeb, marveč tudi takih, katerih si pridobiva ne le s spominom, temveč tudi z umom. To je doba, v kateri se pri otroku razodevajo njemu lastni (individualni) nagibi in nagnjenja; kdor otroka opazuje, izpoznal bode, katero nagnjenje prevaguje; slutil bode za kaj je otrok namenjen. V poslednjih dveh letih se nauči učenec, da obrača splošna vodila na posamezne slučaje; pripravlja se za praktično življenje. Ustmeno in pismeno se veliko prosteje izrazuje; kar je sprejel in česa se je naučil pove prosto s svojimi besedami; posebno pa poučevanje gleda na to, kar bo otrok za življenje potreboval iz številjenja in spísja. Učenec naj uporabi priučeno. Samo ob sebi se razume, da te dobe niso kaj tacega, kar bi bilo vsako za se obmejeno, n. p. da bi se pri otrocih s 7 ali 8 leti nič ne zgodilo za razvoj uma, in da bi se pozneje ne gledalo na to, kar v življenji koristi; ne tako, marveč hočemo povedati, da se ima v sleherni

dobi povdarjati to česar smo omenili, in učenik, ki bi se ne oziral na starost in zmožnost učencev, kakoršna pri njih preoblada, bi ne odgojeval naravi primerno. (Dalje prih.)

Dr. France Prešern.

L. 1848 napoči se narodom vsem, tudi slovanskim, nova svobodna doba, ktere je Prešern vže davno serčno želel in ktere se je jako veselil, kar pričuje v „Novicah“ l. 17 natisnjena njegova

Zdravljica.

Prijátli! odrodile
So terte vínce nam sladkó,
Ki nam oživlja žile,
Sercé razjásni in oko,
Ki vtopi
Vse skerbi,
V potertih persih up budi!

Komú nar pred vesélo
Zdravljico, bratje! čmo zapet?
Bóg našo nam deželo,
Bog živi ves slovénski svet,
Brate vse,
Kar nas je
Sinóv sloveče matere!

V sovražnike z oblákov
Rodú naj našga treši gróm;
Prost, ko je bil očakov,
Naprej naj bó Slovencov dom;
Naj zdrobé
Njih roke
Si spóne, ki jim še težé!

Edinost, sreča, sprava
K nam naj nazáj se vernejo;
Otrok, kar ima Sláva,
Vsi naj si v roke sežejo,
De oblast
In z njo čast,
Ko préd, spet naša boste lást!

Bog živi vas Slovénke,
Prelépe, žlahtne rožice;
Ni take je mladenke,
Ko naše je kervi deklé;
Naj sinóv
Zárod nov
Iz vas bo strah sovražnikov!

Mladénci, zdaj se pije
Zdravljica vaša, ví naš up;
Ljubezni domačije
Nobén naj vam ne vsmérta strup;
Kér zdaj vas,
Kakor nas,
Jo serčno branit klíče čas!

Živé naj vsi narodi,
Ki hrepené dočakat dan,
Ki, koder sonce hodi,
Prepir iz svéta bo pregnan,
Ki roják
Prost bo vsak,
Ne vrag, le sósed bo meják!

Nazádnje še prijátli,
Kozarce za-se vzdignimo,
Ki smo zató se zbrat'li,
Ki dóbro v sercu mislimo;
Dóknaj dni
Naj živi
Vsak, kar nas dóbrih je ljudi. —

Dr. Prešerin.

Pesem ta zdi se mi vzlasti pomenljiva; bila je Prešernova — labudnica, kajti proti koncu l. 1848 začne hudo bolehati. — Še le v začetku l. 1849 prišla je na svetlo „Krajnska Čbelica“. Pete bukvice. 1848. 8° str. 94. V njej se prikažejo sicer pervikrat natisnjene, a vže poprej zložene njegove: Nuna (Vesela pomlad se zbudila je spet . . str. 13); Sveti Senan (Zato, de b' od ženskih ne bil zapeljan . . str. 15); Šmarna gora (Vi, ki hodite na sveto — Šmarno góro, blagor vam! str. 17); Nebeška precesija (Osemnajst sto in petero — Léto gre čez trideset . . str. 20); iz „Novic“ l. 1848 posneta „Zdravljica“ (str. 25) in čertetič povzeta „V spominj Matija Čopa“ (str. 88. 89). —